

Sarjakuvan

suurkuluttajien metsästys

Itäkeskuksen kirjaston ja Vartiokylän koulun mediakasvatusprojekti

Alle 15-vuotiaat ovat sarjakuvan suurkuluttajia. He hallitsevat sarjakuvailmaisun suvereenisti tai ainakin se on heille helpompaa kuin esimerkiksi kirjallisuuden lukeminen. Näin ajattelee aika moni aikuinen.

Kouluissa ja kirjastoissa on tunnettu huolta siitä, miten sarjakuva viikuttaa nuoriin; sarjakuva ahmaisee lukijansa ja pitää otteessaan niin, että muu lukeminen ei kiinnosta, lukutaito ei kehity sarjakuvia katselemalla, sarjakuvien välittämät toimintamallit ovat kielteisiä, jne. Syitä epäluuloon on ollut paljon, vaikka huolestuneisuus tai ainakin sen esille tuominen on hellittänyt viime vuosina, kun suhtautuminen populaarikulttuuriin on muuttunut yleisesti myönteisemmäksi.

Sarjakuvan mediakasvatusprojekti

Olen järjestänyt joskus työssäni Itäkeskuksen kirjastossa koululuokkien kirjastokäyntien yhteydessä sarjakuvaesittelyjä. Niiden jälkeen nuoret usein kysyivät, mistä

olin onnistunut löytämään ne kaikki heille tuntemattomat sarjakuvat, joita olin esitellyt. Tiesin siis kokemuksesta, että sarjakuvasta puhuminen yläasteikäisille ei olisi ainakaan täysin tarpeetonta.

Minulle tarjoutui tilaisuus panetua asiaan hieman perusteellisemmin. Opetusministeriö tarjosi nimittäin Suomen kirjastoseuran kautta kirjastoille "kannustusrahaa" Suomen yleisten kirjastojen täyttäessä 200 vuotta. Rahaa myönnettiin erityisesti projekteihin, joissa etsitään uusia kirjastotyön muotoja; yhteistyö koulujen kanssa oli myös nostettu erityisesti suosittavaksi toimintamuodoksi. Itäkeskuksen kirjasto saikin rahoituksen kirjaston ja koulun yhteistä sarjakuvakasvatusprojektiä varten.

Itäkeskuksen kirjasto on jo muutaman vuoden ajan painottanut sarjakuvia aineistoa valitessaan. Halu nostaa sarjakuva esiin syntyi mietittäessä alueen asukasrakennetta ja sen kirjastolle asettamia vaatimuksia. Asukasrakenne kirjaston vaikutuspiirissä Itä-Helsingissä painottuu nuoriin

lapsiperheisiin; nuoriso näkyy kirjaston asiakaskuvassa siksi, että Itä-Helsingin kulttuurikeskus Stoassa, jossa Itäkeskuksen kirjasto sijaitsee, toimii myös nuorisotalo.

Yhteistyökumppaniksi kirjaston läheisyydestä löytyi Vartiokylän yläasteen viestintäpainotteinen koulu, jonka aktiivinen opettaja Soili Mantere oli tuttu jo aiemmista yhteyksistä. Päätellen siitä lämpimästä vastaanotosta, jonka yhteydenottoni sai, kouluille ei kovinkaan usein soitella ja tarjouduta järjestämään heitä varten tiettyyn aiheeseen liittyviä opetuskokonaisuuksia... Tämä vihjeksi eri kulttuurijärjestöillekin mahdollisia apurahaprojekteja varten.

Nimesimme projektin komeasti sarjakuvan mediakasvatusprojektiiksi. Tarkoituksena oli, että projekti esittelisi nuorille sarjakuvaa yhtenä medianäkökulmana muiden medioiden rinnalla, joita koulujen viestintäkasvatuksessa perinteisesti käsitellään. Koska kyse oli kirjaston projektista, oli luonnollista, että keskityttiin nimenomaan sarjakuvan lu-

Ji Roikonen lausua piirtämässä.

vampi. Juttu haarautui myös historiantunneille, joilla käsiteltiin samaan aikaan toista maailmansotaa ja natsien keskitysleirejä. Oppilaat sanoivat, että Mausin luettuaan oli helpompi ymmärtää, mistä oikein oli kysymys. Juonen koukerot monine aikatasoineenkin tuntuivat helpuilta, kun sisältö oli koskettava.

Oudoksuntua herätti, miksi ihmiset oli Mausissa pitänyt muuttua eläimiksi, miksi asioita voimut esittää niin kuin ne olivat? Luennoitsijat puhuivat lässä ja muissa yhteyksissä siitä, kuinka sarjakuva mahdollistaa kokeiluja, jotka eivät muissa taiteenlajeissa ole mahdollisia. Skeptinen yleisö näytti miettivän hiljaa mielessään, miksi juonen seuraamista helpottaa, kun tietää henkilöiden kansallisuuden ilman selityksiä, tuntui käytännöllisyydessään saavan luki-joilta enemmän kannatusta kuin kokeilemisen ilojen ylistys.

Juhani Tolvasta pyydettiin alunperin kertomaan huumorista sarjakuvassa, erityisesti nuorein melko hyvin tuntema Calvin & Hobbes (eli Lassi ja Leevi eli Pauvo ja Elvis) mielestä. Puhdinnat siitä, millaiset sarjakuvan eri elementtien suhteet luovat komiikkaa ja huumoria, ovat kuitenkin aika vaikeita silloin, kun yleisön sarjakuvaaan liittyvä kokemuspohja on kapea. Juttu siirtyiinkin konkreettisimmille urille oli lähemmäksi Juhaniin omaa Ilta-Sanomien sarjakuvatoimittajan työtä. Prosessi, jonka kautta sarjakuva ilmaantuu aamun tai iltapäivän lehteen herättikin kysymyksiä.

Selvästi uusin näkökulma sarjakuvaaan koko syksyn aikana oli nuorten mielestä ajatus siitä, että sarjakuvakin voi kuvata melko suoraan todellisuutta. Pauli Kallion näköinen nuori mies suomalaisessa opiskeli-

Huh huh, tuumaa Petri Kemppinen urastaan.

Ellen Kotanen

jakapakkassa Pauli Kallion käsikirjoittamassa sarjakuvassa oli selvästi mielenkiintoisempi henkilö kuin Valerian jossakin avaruuden monista valtakunnista. Toisaalta Harrin oppilaiden luettavaksi valitsemalla Mämmilän kuvaama suomalainen todellisuus ei juuri löytänyt vastakaikua tästä yleisöstä.

Historiantuntien lisäksi projekti levitettiin syksyn kuluessa myös kielten tunneille, joilla opettajat käyttivät sarjakuvaa oppimateriaalina.

Joulukuussa oppilaat kokosivat kirjastoon näyttelyn kuvaamataidon ja äidinkielten tunneilla projektin aikana tekemistään sarjakuvaaan liittyvistä töistä.

Muistelmia sarjakuvataiteilijan nuoruusvuosilta

Mitä sarjakuvapiirtäjät ansaitsevat? Kuinka joku voi tulla toimeen kirjoittamalla lehtiin sarjakuvista ja elokuvista tai toimittamalla sanomalehden sarjakuvavivuja? Näitä kysymyksiä esitettiin syksyn kaikille projektissa opettaneille. Kukaan nuorista ei ilmoittanut harkitsevansa ammattia sarjakuvataiteilijaksi. No, onneksi projektin tarkoituksena olikin kasvattaa sarjakuvan lukijoita.

Jasso-kissan piirtäjä Ji Roikonen kävi kertomassa koulun kuvaamataidon ryhmäläisille oman piirtämisharrastuksensa historiaa. Hänellä oli mukana diakuvia, joista ensimmäiset esittivät 6-vuotiaan piirtämiä tutunnäköisiä ankoja. 12-vuotiaan kuvaamien taistelukohtausten ja muiden piirtäville pojille hyvin tyyppisten vaiheiden jälkeen päädyttiin nykyisiin töihin, joita yleisö katselikin jo hiukan eri silmin kuin ehkä muutoin olisi katseltu. Oppitunnin jälkeen me kaikki Jasson ihailijat jonotimme hartaasti tekijän nimikirjoituksia ja piirroksia. Oppilaat eivät kai koskaan saaneet tietää, lukio opettaja Soilin paperissa "rakkauksella" niin kuin hän ehdottomasti halusi.

Kannattaako sarjakuvakasvatus?

Toteutetussa projektissa kävi ilmi hyvin selkeästi, että nuorten sarjakuvaharrastus ohjautuu hyvin kapealle sektorille. Helsingin Sanomien sarjakuvavivut, Aku Ankka ja korkeintaan muutamia muut tutut sarjat muodostivat projektissa mukana olleiden nuorten sarjakuvamaailman. Tämä kokonainen otos edustaa tietenkin aika pientä osaa ikäryhmästä; silti siinä on mukana yhden helsinkiläisen koulun koko tietty luokka-aste.

Aktiivisempia sarjakuvaharrastajia olivat muutamia poikia, jotka keräsivät Aku Ankkan taskukirjoja. Kuitenkin löytyi valmiuksia senkin tyyppisen aikuismaisemman sarjakuvan kuin Mausin lukemiseen. Käsitteet siitä, mikä on kiinnostavaa ja mikä ei

missään tapauksessa ole, ovat hyvin ehdottomia 14-vuotiaana.

Sarjakuva ei todellakaan näytä olevan itsestään selvästi nuoria puhutteleva media. Tämä tieto voi rauhoittaa niitä, jotka ovat huolissaan nuorten liiasta sarjakuvainnostuksesta. Toisaalta sen pitäisi huolestuttaa niitä, jotka haluavat edistää sarjakuvan asemaa. Nuorten piirtäjien innostus sarjakuvakursseja kohtaan ei välttämättä kerro mitään nuorison yleisestä suhtautumisesta sarjakuvaan. Eikä ilmeisesti myöskään se, että kirjaston henkilökunnan mielestä nuoret ovat kirjastossa aina sarjakuvalehti tai -kirja kädessä. Olisikin kiinnostavaa, jos joku selvittäisi laajemmin, mikä asema sarjakuvalla todellisuudessa on nuorten mediakentässä.

Sarjakuvan tavalliset lukijat eivät ole herättäneet kovin suurta kiinnostusta missään. Suomen sarjakuvaseura on omassa toiminnassaan keskittynyt lähinnä sarjakuvan aktiiviharrastajiin, vaikka seura onkin esittänyt tavoitteekseen mm. sarjakuvien kriittisen lukemisen edistämisen. Sarjakuvaharrastajat eivät ole uhranneet kovin paljon ajatuksia sille, että sarjakuvan lukeminen, ei pelkästään tekeminen, on taito johon täytyy harjaantua. Sarjakuvan lukutaito näyttäisi ilmeisesti olevan se alue, johon Suomen sarjakuvaseuran kannattaisi tulevaisuudessa kiinnittää huomiota.

Miksi tällainen projekti oli tarpeen juuri kirjastossa? Kirjaston rooli mediakasvatustajana on pinnanalalainen, mutta tärkeä. Harvemmin tiedostetaan sitä, että esim. aineiston valinnassa kirjastot tekevät mediapolitiittisia ratkaisuja. Kirjastojen valikoimat ja tavat esitellä valikoimiaan vaikuttavat suoraan lukijoiden ja katsojien käsityksiin eri medioista. Kirjastoilta voidaan odottaa, että ne perustelisivat media-aikeuksiaan; siis esimerkiksi sitä, kuinka paljon tai vähän ne kiinnittävät huomiota sarjakuvaa. Pitäisi myös pystyä olemaan avoin kirjaston käyttäjien mielipiteille, kun otetaan huomioon, että ne perustelisivat media-aikeuksiaan; siis esimerkiksi sitä, kuinka paljon tai vähän ne kiinnittävät huomiota sarjakuvaa. Pitäisi myös pystyä olemaan avoin kirjaston käyttäjien mielipiteille, kun otetaan huomioon, että ne perustelisivat media-aikeuksiaan; siis esimerkiksi sitä, kuinka paljon tai vähän ne kiinnittävät huomiota sarjakuvaa.

Projektin tavoitteena ei ollut tuottaa mitään erityisiä mitattavia tuloksia, niin hämmentävältä kuin se nykyään saattaa kuulostaa. Eikä se tuottanutkaan kuin vaikutelmia. Riippumatta siitä, kuinka onnistuneena tai epäonnistuneena muut tällaisia tuloksia pitävät – oli meillä kuitenkin aika hauskaa.

Ellen Kotanen

Sarjakuva-projekti äidin-kielenopettajan näkökulmasta

Koulumme Vartiokylän yläaste sijaitsee vain runsaan kilometrin päässä Itäkeskuksen kirjastosta. Olemme vuosikausia tehneet yhteistyötä kirjaston kanssa: oppilaat ovat etsineet tietoa esitelmiinsä ja muihin töihinsä ja kirjastonhoitajat ovat pitäneet luokille uutuuksikirjesoitteita.

Kerran kirjastonhoitaja Kerttu Lehtinen ehdotti, että kuuntelisimme myös sarjakuvavaesittelyä, työskentelehdän kirjastossa alan asiantuntijana. Niin päädyimme yhteistyöhön erikoiskirjastonhoitaja Ellen Kotasen kanssa.

Keväällä -94 Ellen Kotanen kertoi, että opetusministeriöltä on haettu rahoitusta sarjakuvaaopetuskokeiluun, ja kyseä koulumme halua tulla mukaan. Me äidinkielenopettajat innostuimme heti, sillä arvelimme aiheen kiinnostavan oppilaita. Omat kykymme antaa sarjakuvaaopetusta tiesimme vähäisiksi. (Milloin sitä olikaan viimeksi pitänyt sarjakuvalehteä kädessään...?) Projekti jäi hautumaan kesän yli.

Syksyllä koulun päästyä alkuun suunnittelu jatkui. Päädyimme siihen, että oppilaat kuulisivat neljä luentoa, joitten aiheina olisivat tieteissarjakuva, sarjakuvan huumori, realismi sarjakuvassa ja sarjakuvan kritiikki.

Oppilaat lukisivat luennoitsijoiden valitsomat aiheeseen sopivat sarjakuva-albumit; niiksi valittiin Tuuhosen plenerin valtakunta (Avaruusasiantuntija Valerianin seikkailuja), Riitas ja rakkautta (Mämmilä), Voihan sunnunta! (Lassi ja Leevi) sekä Maus I-II.

Pidimme vielä kokouksen, jossa olivat läsnä Ellen Kotasen johdolla kaikki neljä hänen hankkimaansa luennoitsija, koulumme kolme äidinkielenopettajaa ja kuvaamataidonopettaja. Sovimme osallistuviksi oppilaisiksi kaikki 8-luokkalaisten (101 kpl) ja mahdollisesti lukion toisen luokan kuvaamataidoryhmän (syksyn mittaan lukiolaisten osallistuminen osoittautui mahdottomaksi

lukujärjestysteknisistä syistä).

Seitsemäsluokkaisia pidimme liian nuorina ja myös tunsimme heitä alkusyksystä vielä kovin vähän. Yhdessäluokkalaisilla on taas viimeisenä peruskouluvuonnaan äidinkieliä varsin tiukka ohjelma kotimaisine kirjailijoinen ja kansanperinteinen.

Luennot kuunneltaisiin kirjastossa äidinkielen tunneilla. Kaksoistunnit mahdollistivat sen, ettei isoja oppituntijärjestelyjä tarvittaisi.

Projekti käynnistyi. Katsoimme äidinkielen tunneilla jaksoja koulutelevision ohjelmasta Lähtöruutu sarjakuvaan. Saimme kirjastosta lainaksi 20 kappaletta Harto Hännisen ja Petri Kemppisen kirjaa Lähtöruutu sarjakuvaan, jota luimme. Kirjan artikkelit ovat 14-vuotiaille vaikeita, huomasimme.

Kirjasto toimitti meille sarjakuva-albumit ja aloimme lukea Tuhannen planeetan valtakuntaa. Yllätys: oppilaat eivät hihkuneetkaan riemusta saadessaan tunnilla käteensä sarjakuvan. Aku Ankka on useimpien suosikki ja Valerianin seikkailujen lukeminen tuntui vaikealta ja pitkästyttävältä. Tekstiäkin oli liikaa. Joku kertoi lukeneensa vain puhekuplat eikä lainkaan taustakertomusta! Yritimme Mausia; sama juttu: vaikeaa, ei me tämmöistä!

Koitti tieteissarjakuvaluennon aika. Näimme upeita kuvia, kuulimme mitä monipuolisimman luennon.

Ja oppilaat olivat pöyristyneitä: "Ei me ymmärretty mitään! Ja miltä se luennoitsija näytti!" Oppilaat ovat konservatiivisia, tuli taas todistetuksi. Picnet panosvyöt luennoitsijan uumalla järkyttävät heitä, vaikka revityt reiät omien farkkujen kriittisimmisäkään paikoissa eivät ole mitään...

Tuli myös todistetuksi, että opettajalle oppilaitten reaktiot ovat aina yhtä arvaamat-

tomia: itsehän olin ehdottanut luennoitsijaa pukeutumaan erikoisesti, se kun mielestäni sopi aiheeseen niin hyvin!

Luento sarjakuvan huumorista meni perille jo paremmin. Asiaa auttoi sekin, että etukäteen oli luettu albumia Voihan sunnuntai. Lasse ja Leevi ovat oppilaille tuttuja entuudestaan ja monet pitävät tästä sarjakuvasta. Itse huomasin vasta nyt, miten mainio se onkaan!

Sitten oli aika kuunnella luentoa sarjakuvan realismista. Tarkoitus oli tuntee Maus etukäteen, joten tarjosimme sitä taas oppilaille. Ja ihme ja kumma: Maus oli muuttunut kiinnostavaksi!

Oliko asiaan vaikuttanut se, että historiassa oli juuri alkanut II maailmansota? Käsittelevä jakso, vai se, että oppilaat olivat jo tottuneet lukemaan uudenlaista sarjakuvaa, jäänee salaisuudeksi. Joka tapauksessa kaikki halusivat lukea molemmat Mausit ja historianopettaja tuli mielihyvin apuun, sillä tähän eivät äidinkielen kolme viikkotuntia riittäneet (albumejahan ei voinut antaa kotiin luettavaksi, koska niitä oli 20 ja oppilaita saia). Myös luento realismista oli menestys.

Lopuksi oli sarjakuvan kritiikin vuoro. Luennolle tultiin vähän haikein mielin: olihan ollut oma hohtonsa siinä, että joka toinen viikko tultiin kirjastoon kuuntelemaan uuden ihmisen selostusta uudesta aiheesta.

Koko projektin ajan äidinkielen tunneilla käsiteltiin ja käytettiin sarjakuvaa: läydettiin puhekuplia, valittiin suosituinta tai hauskinda sarjakuvaa ja väritettiin sitä Yellow Kidin tapaan, näyteltiin, vertailtiin, toimiiko sarjakuvan huumori vitsein tapaan vai vain kuvan avulla, kirjoitettiin tarinoita sarjakuvan henkilöistä... Pilkkujakin etsittiin sarjakuvista!

Äidinkielenopettajat luopuivat suosiolla

muusta: nyt luettiin vain sarjakuvaa. Mukava huipennus projektille oli Jassokissan piirtäjän Jii Roikosen vierailu koulun kuvaamataidontunnille.

Sarjakuvaprojekti toi mukanaan monenlaista mielihyvän aihetta. Saimme tietoa sarjakuvasta, opimme katselemaan sitä uusien silmin. Saimme vaihtelua tunteihin, kuulimme uusia ihmisiä. Teimme yhteistyötä koulussa ohi ainerajojen (mainitsematta on vielä kielenopettajien kanssa virinnyt yhteistyö). Kirjasto tuli yhä tutummaksi oppilaille; moni näkyi hoidolleen kirjallisuusasioitaan käyntien yhteydessä. Opettajan kynnys lähteä liikkeelle parinkymmenen neljätoistavuotiaan kanssa madaltui: hänen olivat ihan ihmisiksi, ainakin suurimmaksi osaksi.

Kieltoisena kokemuksena pidän sitä, että oppilaat tuntuvat sitkeästi pysyttelevän entisten sarjakuvasuosikkiensa parissa eivätkä vaikuta valmiilta etsimään uusia. Onko tämä jo mainitukseksi tullutta konservatiivisuutta vai murrosikäisen vastustushalua ulkopuolelta tulevaa tuputusta vastaan? Vai herääkö kiinnostus sittenkin pikkujuljaa?

Toisaalta en pidä kovin pahana asiana, jos kaikki sarjakuva ei kiinnosta. Sellaisiin kammutuksiin olen nyt kirjaston sarjakuvalbumeissa törmännyt!

Summa summarum: Kiitos kaikille teille, jotka olette olleet mukana sarjakuvaprojektia järjestellessä. Olemme saaneet uusia ajatuksia, ja kanssanne on ollut ilo tehdä työtä. Koulumme seitsemäsluokkaiset jo kyselevät, onko heilläkin sitten ensi vuonna sarjakuvaprojekti...

Vartiokylän yläasteen koulun äidinkielenopettajien puolesta
Soili Mantere

peruskoulun äidinkielen lehtari

Populaarikulttuurin virallinen POSTIMYYNTI- KATALOOKKI!

☆ Ilmaisessa katalookissamme on satoja nimikkeitä. Kamaa, jota et muualta löydä. Sarjakuvien ystäville, omituksen kirjallisuuden lukijoille, keräilijöille. Tutustu!

• Sarjakuva-albumeja • Dekkareita • Kauhukirjoja • Sciifiä • Sarjakuva-t-paitoja • Levyjä • Kasetteja • Tyyppikäsarjakuvia • PinUp-tyttöjä • Rintamerkkejä • Pilailuvälineitä • Pahkasikoja • Hullunpapeireita • Jäniksenpasseja • Kulttikamaa • Ym. sälää!

☆ Tilaa katalookisi maksutta joko postikortilla tai soittamalla tilausautomaattimme. Muista mainita nimesi ja osoitteesi. Huom: ei ostopakkoa!

Satoja sarjakuva-albumeja

Tilaukset: Banana Press, PL 12, 33251 T:re • Puh: 931-2130 227

MOK AMO KAM OKA

Edellisen numeron käännöskilpailun tuloksissa Heikki Kaukorannan ehdotus Tena-vat-stripin käännökseksi oli muuttunut melko käsittämättömäksi, sillä kuutiojuuren merkit olivat ikävä kyllä päässeet tietokoneestamme tilapäisesti loppumaan. Tässä korjaus asiaan:

1. 666 $\sqrt[3]{66}$
2. Kirjoitan tarinaa kuusten juurelle kuusivista kuusiaisista.
3. Se kuuluu: "Kuusi kuusialista kuusi kuudenkymmenen kuusen kuutiojuurelle."
4. Mitä tuumit?

Suksi kuuteen.